

УДК 314:005.21:303.444.2

*Поліщук О. Ю.,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри документальних комунікацій та менеджменту,
Сяська О. В.,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри документальних комунікацій та менеджменту,
Рівненський державний гуманітарний університет*

СТРАТЕГІЧНИЙ АНАЛІЗ СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНИХ ФАКТОРІВ В УКРАЇНІ

Соціально-демографічні фактори мають одне з найбільших значень, оскільки вони впливають на рівень і тривалість життя людей, а також формують їхню ціннісну орієнтацію і є важливою складовою стратегії управління персоналом. Серед основних соціально-демографічних факторів, виділимо наприклад, рівень освіти. Адже це необхідна умова стійкого економічного зростання і підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств. Важливість освіти в Україні підтверджується значним відсотком бюджетних видатків на освіту — це близько 6% у ВВП. За цим показником Україна випереджала більшість розвинутих країн. Так, наприклад, у Німеччині — 5%, у США — 5,2%, у Франції — 5,7%, у Польщі — 4,9%.

Окремо хочемо зазначити, що, за даними Державної служби статистики України, якщо у 2013 році вищою освітою було охоплено 49,6% робочої сили, то у 2019 році цей показник становив уже 53%. За рівнем охоплення населення вищою освітою Україна також випереджає більшість розвинутих країн. Так, наприклад, у Канаді цей показник складає 51%, в Ізраїлі — 46%, в Японії — 45%, у США — 42%, у Новій Зеландії — 41%, у Південній Кореї — 40%, у Великій Британії — 10% [2].

Але у нас є і чинники, які обмежують доступ різних верств населення до освіти: наприклад, малі і сільські школи часто оцінюються як незадовільні, мають низький доступ до високоякісних програм навчання, низький кваліфікаційний рівень вчителів, і непрестижною є праця. Це підтверджується результатами ЗНО: учні містiani мають 70% прохідних балів, тоді як учні сільських шкіл — лише 40%. Також знецінюється значущість вищої освіти через кризовий стан, в якому перебуває економіка України, і через відсутність гідної оплати праці. Третій фактор — це низька активність і зацікавленість керівників українських підприємств у фінансуванні підвищення освітнього рівня персоналу.

Другим вагомим показником соціально-демографічного розвитку є, звичайно, народжуваність. І, як відомо, зараз проблема стоїть ще більш гостро, оскільки після повномасштабного вторгнення рівень народжуваності впав утричі. Так, якщо в 2021 році народилося 273 772 немовлят, то у 2023 році ця цифра складала 187 387 дітей. Для порівняння: у період з 2000-х по 2013 роки в Україні народжувалося приблизно 500 000 дітей на рік [1].

Загалом, скорочення народжуваності в Україні спостерігалось вже з 2013 року, і до повномасштабного вторгнення зменшувалося щорічно на 6–7%. Зі слів українських демографів, показник народжуваності в Україні є найнижчим у світі. А це прискорює десятиліття скорочення чисельності населення і поглиблює демографічну кризу. За статистикою, у світі середній показник відтворення населення складає 2,2 дитини на одну жінку дітородного віку. У країнах ЄС ситуація складна: там цей показник складає 1,5. В Україні до початку великої війни він становив 1,16, а тепер — лише 0,9. Ситуація ускладнюється і масовою еміграцією населення України, і тим, що населення стрімко дорослішає — середній вік громадян у нас зріс з 41 до 45 років за дуже короткий період.

І третій показник, який є надзвичайно важливим для соціально-демографічного стану України, — це рівень бідності. За статистичними даними, за два роки війни (з 2022 по 2023 роки) рівень бідності в Україні зріс у 1,7 раза. На думку фахівців, це зростання велике, але не критичне: частка людей, які знаходяться на межі фізіологічного виживання, зросла з 1,3% до 8,8%, тобто в сім разів. За даними Світового банку, через повномасштабне вторгнення Росії Україну було відкинуто на 15 років назад у досягненні цілей щодо скорочення рівня бідності. Сьогодні бідними вважаються ті, хто проживає на менше ніж 5,5 доларів на день. Таких людей у 2022 році було 24,1%, а в 2023 році — вже 55%, за попередніми даними Світового банку.

Таким чином, війна спричинила катастрофічні демографічні і соціальні наслідки для України: це і скорочення, і старіння населення, і зниження народжуваності, і масова частка міграції. Для подолання цих викликів необхідно впроваджувати комплексні державні програми, які мають бути спрямовані на підтримку сімей, стимулювання повернення біженців і внутрішньо переміщених осіб, а також відновлення економіки й інфраструктури країни.

Список використаних джерел:

1. Прасад А., *Народжуваність в Україні скоротилась на третину від довоєнного рівня* // *Forbes* 31.01.2024 <https://surli.cc/eixcqf>

2. Гітис Т. П., Євсейчик А. В., Спірато А. С., Андрійчук М. *Є Рівень освіти в Україні: дослідження динаміки у контексті забезпечення якості робочої сили* // *Економічний вісник Донбасу* № 3(61), 2020 doi: 10.12958/1817-3772-2020-3(61)-222-228